

Старогръцка литература

2020/2021

Лекция VI

Лирика Понятие, жанрове и представители

Какво означава „лирика“

Думата „лирика“ има поне три значения. Първото и най-древно от тях е „поезия, изпълнявана със съпровод на лира (китара)“. Във времето на класиката лириката (китаристика) е била само един от многобройните видове поезия, за които споменава Аристотел в началото на „Поетика“:

„И тъй, епическата и трагическата поезия, а също комедията, дитирамбическата поезия и по-голямата част от авлетиката и китаристиката – всички те, казано общо, са подражание...“ (гл. 1)¹

Впоследствие под „лирика“ започва да се разбира всяко поетическо произведение, което не е епос (не е написано в хекзаметър) или драма. Това значение се появява през елинизма и впоследствие се възприема от новоевропейската философия на словесността. В „Естетиката“ на Хегел „лирика“ е наречен един от трите големи рода поезия - наред с епоса и драмата.²

Предполага се, че лирическото произведение трябва да бъде в стихове (мерена реч).

Съвременното (от XX в. насам) значение на „лирика“ не предполага непременно мерена реч, а още по-малко рима. Същественото в него е представата за „вътрешния монолог“, при който говорителят се съсредоточава върху своите душевни състояния (настроения, възприятия). Лириката не произвежда разкази (поредица от свързани помежду си събития). Неин предмет са различни състояния на душата, чиято продължителност във времето остава неопределена. Често те се предават чрез сетивни образи:

„Тъй както в планината
овчарите нехайно
с краката си прегазват
самотен карамфил
и пада на земята

---

¹ „Поетика“ се цитира в превод на Ал. Ничев (Аристотел. „За поетическото изкуство“. НК, 1975).

² Подобно на Аристотел, той смята драмата за най-висша форма на поетическо творчество: „Тъй като драмата се развива до най-съвършената целокупност както по своето съдържание, така и по своята форма, тя трябва да се смята за най-висша степен на поезията и на изкуството изобщо... Между особените родове словесно изкуство драматическата поезия е, от своя страна, онази, която обединява в себе си обективността на епоса със субективния принцип на лириката...“ („Естетика“. Т. 2. Превод Г. Дончев. Изд. На БКП, 1969. стр. 699).

окървавен
червеният му цвят...³

Жанрово деление на лириката

Класическата старогръцка лирика се дели на видове (жанрове) според три критерия: поетически размер, повод за създаването и брой изпълнители.

- поетически размер

По този критерий тя се дели на елегическа, ямбическа и мелическа.

Към елегическата спада всяко произведение, съчинено в елегически дистихон (редуване на хекзаметър и пентаметър).

Ямбическа е тази, която се състои от ямби (стихове, съставени от редуване на кратка и дълга срички). Трябва да се има предвид, че не всяко поетическо произведение, в което са включени ямбически стихове, се отнася към лириката. С изключение на хоровите партии текстовете на трагедията обикновено са в ямб;⁴ но от това тези произведения не стават лирически, а си остават драма.

Всички останали поетически видове, различни от епоса и драмата, били назовавани „мелос“ („песен“). Мелическата поезия е била разнообразна, тъй като там всеки автор можел да се служи с такива стихотворни размери, каквито сам изберял. Затова се е говорело за „Алкеева строфа“, „Сапфическа строфа“ и др.

- според повода

От друга страна и независимо от поетическия размер, лирическите произведения се различават по повода на написването си (според задачата/контекста на употребата).

Един от най-старите и разпространени видове поезия били химните – тържествени песни в чест на бог. Някои от тях имат собствени названия в зависимост от това, на кое божество са посветени. Примерно: „пеан“-ът е химн в чест на Аполон, а „дитирамб“-ът - в чест на Дионис.

При сватбена церемония и изобщо по повод на брак се пеел „хименей“ (думата е служела и като име на божеството на брака)⁵ или „епиталамий“ („песен на брачното ложе“).

При погребение се изпълнявали „епитафии“. Тази дума може да означава и само стихотворния надпис върху надгробен паметник.

При тържество в чест на победител в общогръцки състезания (Олимпийски, Питийски и др.) се изпълнявали „епиникии“.

Съществували още „ембатерии“ (военни маршове), „хипорхеми“ (танцови песни) и „сколии“ (изпълнявани по време на угощения).

³ Сафо. В: „Антична поезия. антология“. Превод Б. Георгиев. „НК“, 1970 (стр. 85).

⁴ „Размерът ѝ [на трагедията] от [трохаичен] тетраметър станал ямб. Отначало бил използван тетраметърът, понеже поетическата творба имала сатирен и танцов характер, а когато възникнал диалогът, самата негова природа открила присъщия ней размер, защото най-пригоден за разговор измежду размерите е ямбът. Доказателство за това е, че в разговор помежду си ние изричаме най-често ямби, а хекзаметри – рядко, и то като напущаме разговорния тон на речта“ (гл. 4).

⁵ Г. Батаклиев. „Антична митология. Справочник“. „Д-р Петър Берон“, 1985 (стр. 174).

- според броя изпълнители

Последно, лирическите видове се различават според броя на изпълнителите: дали изпълнителят можел да бъде един, или песента е била предназначена за изпълнение от хор.

Произведенията на ямбографите (Архилох), някои елегии (Солон, Теогнид) и мелици (Алкей, Сафо) вероятно са били предназначени за самостоятелно (монодично) изпълнение, докато други - като дитирамбите, епиникиите и ембателиите - без съмнение са били хорови.

Лирически поети

От архаичната и класическата епоха на гръцката култура са известни голям брой имена на лирически поети. За удобство можем да ги разделим по географски признак: откъде са били и къде са съчинявали стиховете си.

- лирици от Мала Азия и близките острови

Сред тях най-известни са Архилох от Парос (VII в.), Алкей и Сафо от Лесбос (ок. 600 г.), Мимнерм от Колофон, Хипонакт от Ефес и Анакреон от Теос (VI в.).

- лирици от континентална Гърция и близките ѝ острови

Солон от Атина (ок. 600 г.), Теогнид от Мегара (VI в.), Симонид от Кеос (VI-V в.), Пиндар от Беотия (V в.).

- лирици от южна Италия и Сицилия

Стезихор от Сицилия (VII-VI в.), Ибик от Регион (VI-в.).

(следва)